DEVRE : I CİLT : 2 İÇTİMA SENESİ : 1

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yirmi Dokuzuncu İçtima

6 . 7 . 1336 Salı

MÜNDERECAT

Sayfa

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI 196:197

2. — AZAYİ KİRAM MUAMELÂTI 198,201, 202:203

1. — Karahisarı Şarki Mebusu Memduh Beyin teşrif masuniyetinin refi hakkında. 198

2. — Burdur Mebusu Şevket Beyin, mezuniyet talebine dair takriri. 201

3. — Kilikya Kuvayi Milliye Kumandanlığının, Dr. Mustafa Beyin Kozan Mebusluğuna intihap olunduğuna dair telgrafı. 201

4. — Burdur Mebusu İsmail Hakkı ve Fahrettin, Saruhan Mebusu İsmail Hakkı, Malatya Mebusu Hacı Bedir ve Reşit, Erzurum Mebusu Ziya, Ergani Mebusu Kâzım, Van Mebusu Emin ve Şeyh Masum, Mersin Mebusu Emin Bey, Efendi ve Ağaların istifa ettiklerine ve Malatya Mebusu Tahsin, Trabzon Mebusu İzzet, Gümüşhane Mebusu Ömer Beylerin de vefat ettiklerine dair tebligat. 202:203

3. — TAKRİRLER 197,198:202

1. — Çorum Mebusu Dursun Beyin; Düzce ve Yozgat isyanlarının menşe ve esbabını tetkik etmek üzere mahallerine Meclisten birer heyet izamına dair takriri. 197

2. — Konya Mebusu Abdülhalim Çelebi Efendinin, murakabe ve teshili izdivaç hakkındaki takrirleri 198:199

3. — İzmit Mebusu Hamdi Namık Bey ve rüfekasının, jandarmanın ciheti mülkiyeye verilmesi hakkında takriri. 199:200

4. — Bitlis Mebusu Resul Beyin, Konya'da bulunan vilâyatı Şarkiye muhacirleri maaşlarının tesviye ettirilmesine dair takriri. 200:201

5. — Mebusların harcırahlarının tesviyesine dair takrir (İmza sahipleri malûm değildir.) 202

4. — MAZBATALAR 203:204

1. — Ankara Mebusu Şemsettin Efendi ve rüfekasının; mebusların yemin etmelerine ve yemin suretine, Karahisarısahip Mebusu Mehmet Şükrü Beyin mebusların yemin şekline, Aydın Mebusu Tahsin Beyin; Meclis azasının tahlif edilmesine dair takrirleri ve Lâyiha Encümeni mazbatası. 203:204

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : Badezzeval 3.

REİS — Reisisani Celâlettin Arif Bey

KÂTİP : Refik Bey (Konya), Rasim Bey (Sivas).

REİSİSANİ BEY — Efendim, celseyi açıyorum. Zaptı sabık okunacak.

(Kâtip Refik Bey, zaptı sabıkı okudu).

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci Celse

Reisisani Celâlettin Arif Beyefendinin tahtı riyasetinde zevalî saat iki buçukta birinci celse inikat ederek zaptı sabık hulâsası kıraat ve tashihen kabul edildi. Vaki olan müracaatları üzerine Aydın Mebusu Ahmet Şükrü, Denizli Mebusu Yusuf, Mersin Mebusları Safa ve Muhtar, Adana Mebusu Eşref, Bursa Mebusu Muhittin Baha, Maraş Mebusu Rüştü, Mardin Mebusu Tahsin Beylere mezuniyet ita, Niğde Mebusu Vehbi Beyin müracaatı reddedildi. Burdur Mebusu Baki Beyin telgrafı kıraat ve resmen Meclise takdim edilmediğinden bir muamele yapılmasına lüzum görülmedi. Canik Mebusu Emin Beyin mezun addedilmesine dair livayi mezkûr mebuslarından Şükrü Beyin takriri kıraat ve Heyeti İcraiyeye tevdiine karar verildi. Masarifatın azaltılması hakkında Karahisar Mebusu Mustafa Beyin takriri Heyeti İcraiye Riyasetine ve Mektebi Harbiyenin Erzurum'a nakli hakkında Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Beyin takriri Müdafaai Milliye Encümenine, İçel Mebusu Sabri Beyle rüfekasının aza iken memur olanlarla memur iken aza olanların cetvelinin tanzimine dair bir takriri Heyeti İcraiyeye ve azil ve nasbedilen memurinin cetvelinin tanzimine ve saireye dair ikinci bir takrirleri yine Heyeti İcraiyeye havale olundu. Usulü muhakemei cezaiyenin tadili hakkında Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Beyin teklifi kanunisi ile Malatya Mebusu Sıtkı Beyin mahkemei cezaiyede ekseriyeti aranın esas ittihazı hakkında birinci ve memurini mülkiyenin usulü muhakemesine dair ikinci takriri nazarı dikkate alınmıyarak hiyaneti vataniye ile mahkûm altı şahsa ait evrakı hükmiye lieclittetkik Adliye Encümenine havale edilerek celseye nihayet verildi.

İkinci celse hafidir.

Üçüncü celse

Reisisani Celâlettin Arif Beyefendinin tahtı riyasetinde zevalî saat altı onda içtima etti. Memurinin azil ve naspları hakkında Yozgat Mebusu Ahmet Beyle rüfekasının takriri kıraat ve nazarı dikkate alınarak bu bapta müzakerat cereyan etti. Bu sırada Reisisani Celâlettin Arif Beyefendi izahat vermek üzere makamı Riyaseti Reis Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine tevdi eylediler. Cereyan eden müzakeratın kifayetine karar verildikten sonra takrir reye vaz edilerek reddedildi. Mütaakiben Sinop Mebusu Şeref Beyin ayni mealdeki takriri kıraat ve müzakerattan sonra ret olundu. Cizreden intihap edildiğine dair Abdülcebbar imzalı telgraf kıraat olunarak nazarı dikkate alınmadı. Urfa Mebusu Saip Beyin Musul valisi refakatine tayin edildiğine dair Dahiliye Vekâletinin tezkeresi kıraat ve mezun addedilmesine karar verilerek dördüncü celse inikat etmek üzere üçüncü celseye nihayet verildi ise de ekseriyet kalmadığından müzakerat ertesi güne tehir edildi.

Seisisani	Kâtip
Celâlettin Arif	Refik

Kâtip
Haydar

REİSİSANİ BEY — Zaptı sabık hakkında söz söyleyecek var mı? Efendim?

HAMDİ NAMIK BEY — Liste verilmek üzere Heyeti İcraiyeye havale edilmişti.

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarısahib) — Heyeti İcraiyeye liste verilmek üzere tevdi edildi.

REİSİSANİ BEY — Her halde zabıtlarda bu cihet tetkik edilir. Yalnız bendenizin bildiği cihet, Heyeti İcraiyeye haavlesi veyahut tevdiinden ibarettir. Sonra bir de böyle bir takririn Heyeti İcraiye huzurunda tetkik edilmesi lâzımgelir. Esas itibariyle bunu kabul eder veya etmez. Kendisinin belki maruzatı olacaktır, Meclisi Âlinize arz eder. Onun için huzurunuzda esas itibariyle bu gibi şeylerin Heyeti İcraiye hazır olduğu halde müzakere edilmesi doğrudur, değil mi efendim? Onun için bu zaten

havaledir. El zabıtlarında da o suretle görülecektir. Cetvel vermek başka, müzakere etmek başkadır.

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarısahib) — Cetvel verilir, Heyeti İcraiyenin huzurunda müzakere edilir.

REİSİSANİ BEY — Müzakeresi başkadır. Cetvelin irsalini, Heyeti İcraiyenin kabul edip etmemesi meselesi mevzubahstir. Onun için el zabıtlarına bakılır, zabıtlar nasılsa öylece tashih edilir.

KÂTİP REFİK BEY — Düzce ve Yozgat havalisine birer Heyet izamına dair Çorum Mebusunun takriri vardır.

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarısahip) — Bu cihet iyice tasrih edilsin. Heyeti İcraiye ve listesi verir veya vermeyeceğim cevabını verir.

REİSİSANİ BEY — Müsaade buyurunuz efendim, burada harfiyen zabıtlarımız tanzim ediliyor. Onu zatıâlileriniz de görüyorsunuz. Bu el zabıtlarına bakılır, ne suretle karar verilmişse o suretle tashihi cihetine gidilir.

MEHMET ŞÜKRÜ BEY — (Karahisarısahip) — Bütün arkadaşlarım böyle biliyor efendim. El zaptı daimi surette mevcut olan bir şeydir.

ABDULLAH AZMİ EFENDİ (Eskişehir) — Müsaade buyurun efendim. Zaten zabıtların okunmasındaki maksat yanlışlığı tashih etmek içindir. El zaptında da yanlışlık olabilir. Tashihi için Meclis karar verir, çünkü böyle olmazsa ertesi gün okunması abes olur.

SESLER — Bunu reye korsunuz.

REİSİSANİ BEY — Bu ne suretle yapılsın?

ALİ ŞÜKRÜ BEY — Cetvel Meclise tevdi edilmek üzere Heyeti İcraiyeye havale...

REİSİSANİ BEY — Bendeniz tamamiyle derhatır ediyorum ki; bunu nazarı itibara alıyor musunuz, nazarı itibara alarak Heyeti İcraiyeye havale ediyor musunuz denildi? (Gürültüler)

SESLER — Hayır, hayır...

REİSİSANİ BEY — Fakat Meclisi Âli dünkü kararını değiştirmek istiyorsa tabiidirki, Meclisi Âli kendisi hâkimdir. Bu bapta yeni bir karar verebilir.

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarısahip) — Zaten takrirde de vardır. Cetvelin Meclise tevdi edilmesine dairdir. Yoksa Heyeti İcraiyeye tevdi edilmek üzere böyle bir takrir yoktur. Takririn münderecatı, yapılan intihapların cetveli yapılarak Meclise tevdiidir.

REİSİSANİ BEY — Şimdi efendim, Meclisi Âli bu suretle mi teklif ediyor? Şükrü Beyin teklifini reye koyuyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın (Eller kalkar) Kabul edilmedi efendim.

3. — TAKRİRLER

1. — Çorum Mebusu Dursun Beyin, Düzce ve Yozgat isyanlarının menşe ve sebeplerini tetkik etmek üzere mahallerine Meclisten birer heyet izamına dair takriri.

KÂTİP REFİK BEY — Düzce ve Yozgat havalisinde icra edilen harekâtı tetkik ve takip etmek üzere Çorum Mebusu Dursun Beyin bir takriri var okuyorum.

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Düzce ve havalisinde icra edilen harekât ile Yozgat mıntıkasında ahiren icra edilmekte olan harekâtı tetkik ve takip etmek, ahalisinin ahvali ruhiyesiyle isyanın menşe ve esbabına dair malumat edinmek ve istihsal edecekleri malumat ve hakayıkı doğrudan doğruya Meclisi Milliye beyan ve izah eylemek üzere azayı Meclisten bakura tefrik ve intihap edilecek beşer zattan mürekkep birer heyetin mezkûr mahallere izamını müstacelen teklif eylerim efendim.

29 Haziran 1336
Çorum Mebusu
Dursun

SIRRI BEY (İzmit) — Müsaade buyurur musunuz? Bakura olursa ihtimalki ihtisası olmayan zevata da tesadüf edebilir. Bu tahkik meselesidir. İhtisas lâzımdır. Onun için esas kabul olunursa, Heyeti muhtereme kabul ederse bir heyeti tahkikiye gitsin, ihtisası olanlardan, Heyeti muhteremenin intihapkerdesi olan zevat gitsin.

REİSİSANİ BEY — Müsaade buyurulur mu efendim? Bir defada kabulü için aynı esas dahilinde Heyeti İcraiye huzuru ile müzakere edilsin. (Muvafık sadaları) Heyeti İcraiye de bu baptaki fikrini söyler ve ona göre bir karar verilir. Meclisi Âli kabul buyuruyor mu efendim?

HACI MUSTAFA EFENDİ (Ankara) — Hangi gün?

REİSİSANİ BEY — Biran evvel. O halde tehiri karargir oldu.

2. — AZAYI KİRAM MUAMELÂTI

1. — Karahisarı Şarki Mebusu Memduh Beyin teşrii masuniyetinin refi hakkında.

REİSİSANİ BEY — Efendim, arkadaşlarımızdan bir zat hakkında takibatı kanuniye icra edilebilmesi için Meclisi Âlinize bir evrak gelmiştir. Bunu müsaade buyurursanız Adliye Encümenine gönderelim, bu evrakı tetkik etsin. Malumuâliniz Meclis azasından bir zat hakkında takibatı kanuniye icra edebilmesi için Meclisi Âlinin kararına lüzum vardır. Belki netice çıkmayacak bir şeydir. Bunu huzurunuzda okumakla o arkadaşımızın haysiyetini ihlâl eylemek doğru olamaz.

RASİH EFENDİ (Antalya) — İsmi nedir? Hepimiz suizan altında kalıyoruz.

REİSİSANİ BEY — Memduh Bey (Karahisarı Şarki) hakkında. Bunu evvela Adliye Encümeni tetkik etsin, takibata lüzum var mıdır? Yok mudur? Meclisi Âli onun üzerine karar verir.

ABDULLAH AZMİ EFENDİ (Eskişehir) — Havalesi; tetkiki kabul etmek demektir. Öyle bir takibat hakkında tetkiki Meclis kabul edecek mi? Bendenize kalırsa bir kere olsun (Celsei hafiye olsun sadaları).

REİSİSANİ BEY — Esas itibariyle Meclis evrakı bir defa nazarı itibara almadıkça encümene gidemez, doğrudan doğruya encümen tetkiki keyfiyet ederse Meclis tevkil eylemiş olur.

SESLER — Encümene gitmesi daha münasiptir.

REİSİSANİ BEY — Encümene gitmesini kabul edenler ellerini kaldırsın. (Eller kalkar) Encümene gitmesi kabul edildi efendim.

BİR MEBUS — Ekseriyet yok.

REİSİSANİ BEY — Nasıl efendim, ekseriyetmi yok buyurdunuz? Zatıâliniz orada oturduğunuz için oradan, burada kalkan elleri göremezsiniz. Onun için rica ederim, salahiyeti âciziye tecavüz edilmesin efendim.

SIRRI BEY (İzmit) — Efendim, müsaade buyurulursa bir şey arz edeceğim. Ekseriya vaki oluyor. Ekseriyet vardır, yoktur. İstanbul Meclisi Mebusanında da filvaki ekseriyet var, yok gürültüleri oluyordu. Filvaki Makamı Riyaset ekseriyet vardır, der münakaşa olursa, istişare ettikten sonra ekseriyet vardır der. Eski Meclislerde de bu münakaşa pek ileri gitmişti. Zabıtnameleri okuduğumuzda anlaşılıyor. Makamı Riyaset ekseriyet olmadığı halde zühulen bazan ekseriyet vardır, deniliyor. Arkadaşlarım bundan cidden münfail oluyor. Ben alelinfirad kendilerine şey ediyorum. Müsade buyurunuz efendim. Makamı Riyaset ekseriyet yoktur, vardır zemininde yapacağı içtihadı yine Meclisin ekseriyeti, umumiyeti tetkik etsin. Makamı âliniz de beyhude izaç edilmemiş olur.

REİSİSANİ BEY — Efendim, Makamı Riyasetin hiç bir hak ve salahiyeti olmamış olur.

SIRRI BEY (İzmit) — Bendeniz Heyeti Umumiyeye arz ediyorum. Meclisi Âli hakkını muhafaza eder veya sükût ederler.

HACI MUSTAFA EFENDİ (Ankara) — Ekseriyette şüphe olunacak olursa ayağa kalkınız denilir.

REİSİSANİ BEY — Reis meşkûk olan ekseriyetlerde kâtiplerle istişare eder. Meşkûk olmayan ekseriyette istişare etmez. Tamamıyla bu cihet musarrahtır ve ben tamamiyle gördüm ki, bu taraftan kâffesinin eli kalkmıştır. Sizin taraftan...

SIRRI BEY (İzmit) — Şimdiki meseleyi arz etmiyorum. Ahvali mümasilede...

REİSİSANİ BEY — Zühul insanın tabiatında vardır. Fakat ben zühul ettiğimin farkında değilim ve zühul ettiğimi zannetmiyorum.

3. — TAKRİRLER

2. — Konya Mebusu Abdülhalim Çelebi Efendi'nin, murakabe ve teshili izdivaç hakkındaki takriri.

KÂTİP REFİK BEY — Konya Mebusu Abdülhalim Çelebi Efendi hazretlerinin murakabe ve teshili izdivaç hakkında bir teklifi kanunileri var.

SESLER — Kendileri nerede?

REİSİSANİ BEY — Efendim, evvelce vermişler. Tatilden evvel vermişler. Tabii takrirler tarihleri sırasıyla konduğu için şimdi okunabilir.

(Kâtip Refik Bey Çelebi Efendinin takririni okumaya başlar) :

SESLER — Uzundur efendim.

KÂTİP REFİK BEY — Dokuz sayfadır efendim.

MUSTAFA TAKİ EFENDİ (Sivas) — Bir takrir daha var, ikisini de Şeriyeye havale buyurun da tetkik edilsin.

MÜFİD EFENDİ (Kırşehir) — Kendisi burada bulunmadığından dolayı teşrifine kadar talik edilsin. (Muvafık, muvafık sadaları)

REİSİSANİ BEY — Sahibi imzanın vüruduna kadar tehirini kabul buyuruyor musunuz? (Hay, hay

sadaları) Müfid Efendinin bu teklifini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın (Eller kalkar) Kabul edildi efendim.

3. — İzmit Mebusu Hamdi Namık Bey ve rüfekasının, jandarmanın ciheti mülkiyeye verilmesi hakkında takriri.

(Kâtip Refik Bey, jandarmanın ciheti mülkiyeye verilmesi hakkında İzmit Mebusu Hamdi Bey ve rüfekası tarafından verilen takriri okudu)

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Aliyesine

Tecaribi amika üzerine hissolunan lüzum yüzünden mukaddema vazedilen bir kanun ile jandarmanın tamamen rüesayi memurini mülkiye emrine verilmiş iken bilâhara ecnebilerin tesiratı iktizası tanzim ve tebliğ olunan evamiri mütenevvia ile kanunun bir çok nukatı tebdil ve tadil kılınmış ve binaenaleyh jandarmanın şu zamanda hiç bir suretle vücudlarından istifade edilemeyecek bir hale gelmesine meydan verilmiş olduğundan işbu halin izalesi ve kemakân ciheti mülkiye emrine verilmesi esbabının bilmüzakere temini için bu gün hali içtimada bulunan komisyona işbu takririmizin havalesini rica eyleriz.

6 Temmuz 1336

İzmit	Genç
Hamdi	Fikri
Kengırı	Kastamonu
Ziya	Rüştü
Elâziz	Bayazıt
Feyzi	Süleyman Sudi
Kastamonu	Kastamonu
Murat	Sabri
Çorum	Karahisarı Şarki
Ferit	Mustafa
İzmit	Trabzon
Ahmet	Mehmet
Bayazıt	Kengırı
Mehmet	Müştak

Erzurum
Asım

REFİK ŞEVKET BEY (Saruhan) — Takrir, zaten bir kanunun mevcut olduğunu ve ancak verilen evamir ile kabiliyeti tatbikiyesinin tebeddül ettiğini itiraf ediyor. Yani diyor ki; jandarmanın ciheti mülkiyeye irtibatını temin eden bir kanun var. O halde bizim vazifemiz, mevcut kanunu tatbik etmektir. Yeniden müzakereye lüzum yoktur efendim. Mevcut kanunu tatbik edelim. Nizam, emir, talimat hiç bir zamanda kanunu tadil edemez. O halde bu takrir Heyeti İcraiyeye havale buyurulsun.

HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Arkadaşımızın dediği doğrudur. Fakat bu kanun pek çok mukarreratla ibtal ve tadil edilmiştir. Bunun için diyoruz ki; ecnebiler girdikleri zaman bu kanunu feshedecek pek çok kararlar, emirler ittihaz edilmiştir. Şimdi kanun yoktur demedim. Bu ciheti demek istiyorum.

RÜŞTÜ BEY (Kastamonu) — Şu takriri asıl takdime sebeb bendenizim. Bu defa mezunen dairei intihabiyeme gittiğimde kaza, liva ve vilâyeti gezdim. Arkadaşlarım da biliyorlar. Rüesayi mülkiyenin en büyük şikâyeti budur. Refik Şevket Beyin buyurdukları pek doğrudur. Nazarî olarak kabul edilir. Fakat hiç bir zaman ciheti tatbikiyesi amelî bir sahaya giremiyor. Vali bir jandarma mülâzimini, bir karakol kumandanını bir karakoldan diğer bir karakola değiştiremiyor. Bu itibarla memleketin emnü asayişinden ya valiler mesuldür veya jandarma mesuldür. Bu itibarla ya valiler jandarmaya veya jandarmalar valiye rabtedilmelidir (Alkışlar).

MEHMET ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahip) — Efendim, bendeniz de bundan evvel bu kürsüyü işgal eden arkadaşımı teyid edeceğim. Hakikaten taşralarda ne mutasarrıfların ne nahiye müdürlerinin jandarma nezdinde hiç bir nüfuzu yoktur. Kaymakam jandarmaya emir verir, infaz et diye, etmez. Bir karakol kumandanı icab ederse nahiye müdürünün emrini dinlemez. Ben bölük kumandanına merbutum der. Halbuki rüesayi memurini mülkiye bulundukları mıntıkanın asayişinden mesuldür. Pek âlâ mesuldürler, dedikten sonra ve onu mesul ettikten sonra ne için oranın emri idaresine aid vezaifi inzibatiyeyi gören jandarmayı niçin doğrudan doğruya rüesayi memurini mülkiyenin emrine vermiyelim? Elbette bu mantıksızlıktır ve bunun mehazirini hepimiz biliyoruz ve taşradan gelen arkadaşlarımız bunu takdir eder. Her gün elim vekayiini elim safahatını görüyoruz. Memleketimiz bu yüzden hercümerci idarî içinde kalıyor. Bendenizin şahidi olduğum bir kaç mesele vardır; geçenlerde bundan bir kaç gün evvel Bolvadin kazasından iki hemşerimiz buraya kadar geldi. Verilen emirlerin jandarma dairesince infaz edilmediğini, kaymakamın, adliyenin infaz hakkında vermiş oldukları ihzar müzekkeresini infaz etmediklerini ve saireyi buraya kadar gelib şikâyet ettiler. Tanımıyorum diyor. Kıçını tabur kumandanına dayamış ve onu memnun etmiş, kendisini oraya rabtediyor ve en

büyük memurini mülkiyenin nüfuzuna tâbi olmuyor. Bu, memlekette hercümerci mucib olmuştur.

REİSİ SANİ B. — Rica ederim tâbirinizi tashih ediniz, sözünüzü geri alınız.

MEHMET ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Geri alıyorum, sürçü lisan vaki olmuştur, mazur görürsünüz. Memlekette asayişsizlik vücude geliyor. Biz temenni değil doğrudan doğruya Heyeti İcraiyeye tevdi edelim, diyelim ki; memleketteki jandarma kuvveti doğrudan doğruya rüesayi memurini mülkiyenin tahtı emrindedir.

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Bendeniz bir şey söylemiyeceğim. Yalnız, mademki kanun vardır. Kanun varken başka bir kanun yapmak bizim için abesle iştigaldir. Rica ederim bu takrir yalnız Heyeti İcraiyeye verilsin kâfi.

HAMİD B. (Trabzon) — Efendim, jandarmanın irtibatı bir kaç sene evvel nazarı dikkati celbedecek bir şekil almıştır. Jandarmaların istiklâli, daha doğrusu bu ocağı şakavet ocağı haline getirmiştir. (Alkışlar). Bu, bilhassa mülkiye müfettişlerinin verdiği raporlar üzerine Dahiliyenin nazarı dikkatini celbetmiş ve bir kanun kaleme alınmış idi. Bu kanunu bendeniz bizzat gitmiş Dahiliye encümeninde müdafaa etmiştim. Maatteessüf jandarmaların, Harbiye nezaretinin himayesine iltica ederek vukubulan müracaati, bu kanunu muattal bir halde, Meclisi Mebusanın ya Heyeti umumiyesinde veya Ayanda bırakmış idi. (Encümende sesleri). Nerede kaldığını pek bilmiyorum. Fakat bu kanun çıkmamıştır. Çıkmadığından dolayı bu kanunu çıkartmıyan esbab, efal ve ahval o günden bu güne kadar tezauf etmiş. Yine tekrar arzediyorum, bu ocağı şakavet ocağına döndürmüştür. Bu gün hiç bir memurun bunlar üzerinde hiç bir hükmü yoktur. Bir jandarma mülâzimi bütün seyyiatiyle beraber valinin, mutasarrıfın talebiyle yerinden kaldırılamaz. Bir karakol kumandanı bile tebdil edilemez. Bunlar hakkında takibatı kanuniye icra edilemez. Bir vali, bir mutasarrıf ve bir kaymakama kolayca işten el çektirildiği halde memlekette bir jandarma neferine el çektirilemez. Binaenaleyh memlekette de inzibat hâsıl olmaz. Bundan dolayı, bendenize kalırsa; eğer memleketin inzibatının biran evvel husus bulduğunu arzu edersek bunu Dahiliye encümenine havale edelim. Bu irtibatı temin edecek ve jandarmayı memlekette faal ve faydalı bir uzuv haline getirebilecek bir proje ihzar eylesin. (Müstaceliyet kararıyle sesleri).

REFİK ŞEVKET B. (Saruhan) — Şimdi efendim, kanun Meclisten çıkmamıştır. Fakat kararname halinde mevkii tatbiktedir. Bütün kanunlarımızı yeniden mi yapacağız? Bunun için bendeniz yeniden bir kanun müzakeresinin aleyhdarıyım.

REİSİ SANİ B. — Peki efendim, Hamid Beyin teklifi veçhile bunun Dahiliye encümenine havalesini kabul edenler ellerini kaldırsın. (Eller kalkar). (Müstaceliyet kararile sesleri). Müstaceliyet kararıyle Dahiliye encümenine havale edildi efendim.

4. — Bitlis Mebusu Resul Beyin, Konyada bulunan vilâyatı şarkiye muhacirleri maaşlarının tesviye ettirilmesine dair takriri.

(Kâtib Refik Bey, Bitlis mebusu Resûl Sıtkı Beyin takririni okur) :

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Bu defa Konyaya vaki olan seyahati âcizide tesadüf olunagelen bir takım ahvali müessefenin arzile buna bir çarei âcil ittihaz buyurulmasını teklif eylerim. Bu gün Konya vilâyeti dahilinde bulunan vilâyatı şarkiye muhacirini otuz bin nüfusa karib yekûnu teşkil etmekte olup bunların kısmı azamı sefalet ve perişanî içinde yuvarlanmaktadır. Şöyle ki; kasabada bulunanlardan yüz elli, iki yüz nüfusu zükûr ve ünas yekdiğerine namahrem ve mugayiri şeri olarak birlikte birer cami ve medreselerde bir izdiham içinde bırakılmış ve bu hal ileride hüda hafız sari hastalıkları intaç edeceği şüphesiz bulunmakla bir kısmı da saikai zaruretle mülhakattan merkezi vilâyate gelerek yedlerindeki vesikalarını kaybettiklerinden dolayı muhacir tanınmayarak taşrada ağaçlar altında aç ve perişan bir halde bulundukları müşahede olunmuştur. Bunlar talimatı dairesinde iskân ve iaşe edilmeyerek bir hali sefalette imrarı hayat etmekte oldukları ve istilâ dolayısile memleketlerinde çiftlik ve arazilerini terk ve bir hayli servet ve sâmanlarını zayi ederek bütün mevcudiyetinden mahrum kalmış olan eşrafa, gayesi bin beş yüz kuruş olmak üzere tahsis edilmiş olan ve yalnız hane icarlarına gayrikâfi bulunan maaşları ileriden beri tesviye edilmeyerek bedahete karşı muhtacı muavenet olup olmadıkları tahkikatını vesile ittihaziyle aylarca sürütülmektedir. Bunların şayanı merhamet ve muhtacı muavenet oldukları evvelce tahakkuk etmiş ki bu maaş tahsis kılınmıştır. Bunun her gün tahkikata vazı bimahaldir. Binaenaleyh misal olarak şunu arzedeyim ki; Bitlis eşrafından olup bir çok servet ve sâmanını kaybetmiş ve ba-

şında on altı nüfustan ibaret ailesi bulunmuş olan bir zata mahsus bin üç yüz kuruş gûya mahdumları bulunup ticaretle müştagil bulunduklarından bahsile Akşehir kazası malmüdürünün vaki işarı üzerine iki aydan beri kaza ile vilâyet arasında cereyan eden muhabere neticesinde muhtacı muavenet olduğu tahkikata müstenid olduğu mahalli kaymakamlığından resmen vilâyete izbar ve tesviyesine emir verilmiş iken malmüdürünün hilâfı hak ve hakikat defterdarlığa vukubulan işarı kaymakamlığın işarını hükümsüz bırakarak bu zavallı, bir ay ramazanı şerifte ailesinden mehcur vilâyette evrakının takibile meşgul olduğu halde tahkikatın tevsikı defterdarlıktan gösterilen lüzum üzerine evrak tekrar kazaya iade ettirilmiş. Malmüdürünün ne gibi bir fikir ve ahvale malik olduğuna gelince, bu zat geçen sene âşar ihalesinde iki bin lira kadar bir ihtilâs vukua getirdiği kaza ahalisi tarafından şikâyet ve ihbar edilmesi üzerine defterdarı vilâyet tahkika memuren kazaya azimetle malûmatlarına müracaat lâzımgelenlerin ifadatı zabdedilerek tahkikat yirmi dört saat zarfında ikmalle avdet olunmuş ve malmüdürü de ehaletü hazihi memuriyetine müdavim bulunduğu bir çoklarının ifadesinden anlaşılmıştır. İşte bu gibi muhtelis ve mürüvvetsiz memurlar muhacirlere verilmekte olan beş, on kuruşa göz dikerek aylarla hali sefaletten tahlisleri zımnında emsaline tesadüf olunduğu gibi uğradıkları yerlerde aylarla teahhurata uğratılmamak ve vesaiti nakliyeleri taraflarından tedarik edilmek üzere memleketlerinin budiyeti mesafesi nazarı itibare alınarak o nisbette iaşe ve vesaiti nakliye ücretlerinin bittakrir kendilerine itasiyle mevsim mürur etmeksizin tesrii sevkleri ve şayed bu sırada sevklerine imkân olmadığı takdirde iskân ve iaşelerinin bittemin eşraf maaşatının beyhude teallülâta uğratılmaksızın muntazaman tesviyesi esbabının istikmal buyurulmasını arz ve teklif eylerim.

5 temmuz 1336
Bitlis mebusu
Resul Sıtkı

MUSTAFA TAKİ Ef. (Sivas) — Efendim, bazı cevamii şerifede muhacirinin pek perişan olduklarını da söylüyorlar.

REİSİSANİ BEY — Rüfekamızın bir çokları tarafından evvelce verilmiş bir takrir vardı ki Dahiliye encümenine havale olunmuştu. Elân çıkmadı. Bunun için bunu da Dahiliye encümenine gönderelim. İstirham ederiz, mezkûr encümen azaları biran evvel içtima edip lâzımgelen kararı ita buyursunlar.

SESLER — Müstaceliyet karariyle Muaveneti içtimaiyeye havale edelim.

REİSİ SANİ B. — Müstaceliyet kararile Dahiliye ve Maliyeye diyorsunuz.

HACI ŞÜKRÜ B. (Diyarbekir) — Beyefindi, meni müskirat için de bir kanun vardı, Maliye nezaretine gitti halâ çıkmadı.

HAMDİ B. (İzmit) — Malûmu âliniz bu vazifeyi Muaveneti içtimaiye deruhde etmişti.

REİSİ SANİ B. — Daha kanun yapılmadı. Muhacirin Dahiliye vekâletine merbuttur.

BESİM ATALAY B. (Kütahya) — Eşrafa maaş verilmemesi hakkında söz söyleyeceğim.

REİSİ SANİ B. — Efendim, ona dair bir takrir verirseniz. Geldikten sonra tabiidir ki yapılır.

2. — AZAYI KİRAM MUAMELÂTI

2. — Burdur mebusu Şevket Beyin mezuniyet talebine dair takriri.

(Kâtib Refik Bey, Burdur mebusu Şevket Beyin mezuniyet talebine dair takririni okudu) :

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Bir ayı mütecaviz hasta yattım. Şu mazereti vakiam ekseri rüfekayı muhteremece malumdur. Burada tedavi ve istirahat etmek üzere bir buçuk mah müsaade buyurulması temenni olunur efendim.

5 Temmuz 1336
Büyük Millet Meclisi
Azasından
Burdur Mebusu
Şevket

SESLER — Doğrudur muvafık.

REİSİSANİ BEY — Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsınlar. (Eller kalkar) Talebi veçhile bir buçuk mah mezuniyet verildi.

3. — Kilikya Kuvayi Milliye Kumandanlığının Dr. Mustafa Beyin Kozan Mebusluğuna intihap olunduğuna dair telgrafı.

KÂTİP REFİK BEY — Kilikya Kuvayi Milliye Kumandanının Kars Kazası hakkında bir telgrafı var. Okuyorum.

Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Andırın : 8, 11 . 6 . 1336

Kozan Sancağına tabi Kars Kazası namına Dr. Mustafa Bey Mebus intihap edilerek nushateyn mazbataları ba posta takdim kılınmıştır efendim.

Kilikya Kuvayi Milliye
Kumandanı
Kozanoğlu Tufan

SESLER — Kaza namına olmaz ki.

REİSİSANİ BEY — Bunu Tetkiki Mezabıt Encümenine havale ederiz. Mazbatası tetkik edilir.

3. — TAKRİRLER

5. — Mebusların harcırahlarının tesviyesine dair takrir.

REİSİSANİ BEY — Mebusların harcırahlarının tesviyesi hakkında yirmi beş, otuz imzalı bir takrir var. (Gürültüler)

SESLER — Divanı Riyasete.

REİSİSANİ BEY — Okunmasını teeviz edenler ellerini kaldırsın. (Eller kalkmaz) Teeviz edilmedi. O halde Divanı Riyasete...

Efendim muhacirin hakkında demin de arz etmiş olduğum takrir var. Meclisi Âli arzu buyurursa okunsun. Arzu buyurursa okunmasın. (Hacet yok sesleri)

Peki efendim bu da birleştirilerek Dahiliyeye...

2. — AZAYİ KİRAM MUAMELÂTI

4. — Burdur Mebusu İsmail Hakkı ve Fahreddin, Saruhan Mebusu İsmail Hakkı, Malatya Mebusu Hacı Bedir ve Reşid, Erzurum Mebusu Ziya, Ergani Mebusu Kâzım, Van Mebusu Emin ve Şeyh Masum, Mersin Mebusu Emin Bey, efendi ve ağaların istifa ettiklerine, Malatya Mebusu Tahsin, Trabzon Mebusu İzzet, Gümüşhane Mebusu Ömer beylerin de vefat ettiklerine dair tebligat.

REİSİSANİ BEY — Efendim rüfekamızdan bazıları şimdiye kadar istifa etmişler. Ve bazıları da vefat etmişlerdir. Onların bir listesini okuyacağız. Meclisi Âlinizce ittıla hâsıl olduktan sonra yeniden intihabat icrası için yazılacak. Burdur Mebusu İsmail Hakkı Beyin mevcut olan mazbatasında istifa ettiği muharrerdir ve keza Burdur Mebusu Fahreddin Bey.

ALİ ULVİ BEY (Burdur) — Onların yerine adam tayin olundu. Efendim bir bendeniz, bir İsmail Subhi Bey, bir de Şair Akif Bey..

HAŞİM BEY (Çorum) — Zatı âliniz tayin ile mi geldiniz?

REİSİSANİ BEY (Devamla) — Saruhan Mebusu İsmail Hakkı Beyin keza mazbatadan istifa ettiği anlaşılıyor. Malatyalı Hacı Bedir Ağa ve Hacı Reşid Ağa istifa etmişler ve Malatyalı Tahsin Bey vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin. Bunlar için de yeniden intihap için yazılacak.

HÜSEYİN BEY (Elâziz) — Hacı Bedir Ağa ile Reşid Ağa hakkında ne muamele yapılıyor, istifaları var mı?

REİSİSANİ BEY — Burada mazbatada muharrer.

SIRRI BEY (İzmit) — O halde ondan sonra gelen adamlar vardır. Akalliyette kalanlar.

REİSİSANİ BEY — Malatya mebuslarından kaçı teşrif etmiştir efendim? (Sesler... Üçü)

FEVZİ EFENDİ (Malatya) — Hayır, hayır üç değil.

LÜTFİ BEY (Malatya) — Malatya'dan vukubulan intihabatta bunlar derecei saniyede haizi ekseriyet idiler. Ne geldiler ve ne de istifa ettiler. Buradan davet vukubuldu, daveti vakıaya karşı bunlar ne geldiler ve ne de istifa ediyoruz dediler. Ticaretimizle meşgulüz gelemeyiz dediler. Şimdi bunlardan Tahsin Bey vefat etmiştir. Reşid ve Hacı Bedir ve Hacı Karib Ağa ile Said Efendi derecei saniyede ihrazı ekseriyet ettiler.

HÜSEYİN BEY (Elâziz) — Hacı Karib Ağa gelmiştir.

LÜTFİ BEY (Devamla) — Şimdi bu fabrikatör Mehmet Said Efendi, bunlara teklif edilmiştir. Bunlar, ticaretle meşgulüz diyerek gelmiyorlar. Şu halde burada haizi ekseriyet adam varken mademki bunlar gelmiyorlar ve ticaretle meşgul oluyorlar, açıktan açığa istifalarını takdim etmiyorlar ve bunu, başka bir mahzur ve mütalaa üzerine yapmıyorlar.

REİSİSANİ BEY — Hangileri idi istifa etmeyenler?

LÜTFİ BEY (Malatya) — Bu hususta telgraf var Encümene tevdi etmiştiniz.

BİR MEBUS — Bunlara mebus sıfatiyle bakılamaz.

LÜTFİ BEY (Malatya) — Derecei saniyede haizi ekseriyet adam varken bunu böyle bırakıp ta bunu

tekrar istilam etmek manasızdır. Meclisin bu bapta bir kararı vardır. İstilam zaten zait kalmıştır.

HÜSEYİN BEY (Elâziz) — Şimdi esasen Malatya'dan noksan olan azanın üçü gelmiş, ikisi daha gelmemiştir. Bunlar için ne muamele olduğunu da bilmiyoruz, yalnız mazbatalarında, bunlar istifa etmiş deniliyor. Fakat bu istifa acaba sahih midir? Bu istifalar alınmış mıdır, alınmamış mıdır? Bu bizce meçhul olduğu için Hacı Bedir Ağa ile Reşid Ağanın gelip gelmeyecekleri tahakkuk etmedikçe diğer bir şahsın intihabına lüzum yoktur.

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarı Sahip) — Bu evvelki celsede mevzubahis olmuştu. Bunlara Meclisçe takbihat yapılacak.

HÜSEYİN BEY (Elâziz) (Devamla) — Bunların gelip gelmeyeceklerini bir kere sureti mahsusada sormalı. Mutasarrıf evet istifa etmiş der ve eğer kendileri istifa etmemişlerse elbete bir mazeret üzerine gelmiyorlar.

Diğerleri kaldığı gibi bunlar da kalmalı. Nasıl ki diğerlerine mezuniyet veriliyor. Kalmak için bunlara da mezuniyet verilebilir. Onlar da bizim arkadaşlarımızdır. Bunların ikisini ayırmak ve istifa etmiştir diye çıkarmak doğru olamaz.

REİSİSANİ BEY — Efendim Erzurum Mebusu Ziya Bey istifa etmiştir. Kendisi de istifasını vermiş olduğunu istida ile bildirmiştir.

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarı Sahip) — Efendim bir şey arz etmekliğime müsaade buyurun. Yanlışlık olur. Bu hususta bir takririm de vardır. Sadık Bey istifa eylemiştir denildi, bilahare Sadık Beyin istifa etmediği anlaşıldı. Şu halde Kırşehir Mutasarrıfı bize doğrudan doğruya yanlışlık etmiş oluyor. Yalancılık etmiş oldu. Vazifesini suiistimal etmiş oldu. İstifanameler Meclisin Encümenine gelsin orada tetkik edilsin.

REİSİSANİ BEY — Meclisin kararı vardır. Bunlar kendisinden sorulacaktır. Takbih suretiyle telgraf yazılacaktır. Trabzon Mebusu İzzet, Gümüşhane Mebusu Ömer Beyler Trabzon'dan gelirken şehiden vefat etmişler. (Allah rahmet eylesin sadaları)

Kendilerinin yerine diğerlerinin intihabı yapılacaktır.

MALATYA MEBUSU — Ailelerine bir şey yazılsın.

REİSİSANİ BEY — Ergani Mebusu Kâzım Beyin 24 Nisan 1336 tarihli merbut mazbatada istifa ettiği muharrer bulunuyor, onun yerine bir diğerinin intihabı lazımdır.

BİR MEBUS — İstifasını resmen soralım.

REİSİŞANİ BEY — Pekâlâ efendim istifanamesini talep edelim. Sonra Van Mebusu Emin Bey ile Şeyh Masum Efendinin istifaları 3 Temmuz 1336 tarihli Van vilayetinden gelen telgrafta muharrerdir ve okunmuştur efendim.

HAŞİM BEY (Çorum) — Efendim bizzat istifanamesini göndersin. Emin Bey şimdi Erzurum mektupçucu bulunuyor. Malumat tahtında kendisi merciine malumat verir, mercii de buraya bildirir.

REİSİSANİ BEY — Kendi imzaları ile istifanamelerini göndermek daha doğrudur.

Sonra efendim Emin Efendi Mersin istifasını Meclise göndermiş olduğunu telgrafiyen bildiriyor bundan da yine aynı suretle kendisinin imzayı şahsisiyle istifaname talep ederiz.

4. — MAZBATALAR

1. — Ankara Mebusu Şemsettin Efendi ve rüfekasının, mebusların yemin etmelerine ve yemin suretine, Karahisarı Sahip Mebusu Mehmet Şükrü Beyin, mebusların yemin şekline, Aydın Mebusu Tahsin Beyin, Meclis azasının tahlif edilmesine dair takrirleri ve Layiha Encümeni mazbatası.

KÂTİP REFİK BEY — Yemin hakkında Layiha Encümeninin bir mazbatası var. (Kâtip mazbatayı okur) :

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Yemin hakkındaki teklifata müteallik Şemsettin Efendi (Ankara) ve rüfekasiyle Aydın Mebusu Tahsin Beyin takrirleri Encümenimizde mütalaa olundu. Büyük Millet Meclisi Azayı Kiramının teklifatı vakıa veçhile tahlif edilmeleri esası Encümenimizce de kabul olunarak bunun mukni ve mufassal olması cihetleri dahi nazarı itibara alınması ve bu bapta en muvafık ve maksadı temine hadim olacağına kanaat husula gelen şekli ati veçhile Meclis Azayı Kiramının tahlif edilmeleri münasip mütalaa ve tezekkür kılınmış olmakla keyfiyetin Heyeti Umumiyece mevkii müzakereye vazını arz ve teklif eyleriz.

Şekli tahlif :

(Hilafet ve saltanat ve vatan ve milletin istihlas ve istiklâlinden başka bir gaye takip etmeyeceğime vallahi.)

Layiha Encümeni Reisi	Mazbata Muharriri
Eskişehir	İzmir
Abdullah Azmi	Yunus Nadi

Kâtip	Bursa
Çorum	
Fuat	Operatör Emin
İçel	Çorum
Ali Sabri	Ferit
Konya	Saruhan
Arif	Refik Şevket
Denizli	İzmir
Yusuf	Reşit

Bayazıt
Dr. Refik

Ve Şemsettin Efendi tarafından yemin hakkında verilen takriri de okur. (1) (Muvafık sesleri)

REİSİSANİ BEY — Gürültü etmeyelim, dinleyelim. Bu takrir muvafık görülüyor mu efendim? (Münasip sesleri)

Muvafık görenler lütfen ellerini kaldırsın. (Eller kalkar ve kabul edilir)

MUSTAFA TAKİ EFENDİ (Sivas) — İstihlas kelimesinden evvel din kaydı ilave olunsun.

REİSİSANİ BEY — Dini aleyhinde söz söyleyen hiçbir Müslüman tasavvur edilir mi efendim?

MUSTAFA TAKİ EFENDİ (Sivas) — Ondan başka bir gaye takip etmeyeceğim diyor.

REİSİSANİ BEY — Kabul edildi efendim, kabul edildi.

---

(1) Mezkûr takrir birinci cildin 114 ncü sayfasındadır.

BESİM ATALAY BEY (Kütahya) — Yirmi dört saat yemin için herkes düşünsün, ondan sonra yemin edilsin.

İSMAİL ŞÜKRÜ EFENDİ (Karahisarı Sahip) — Burada bizim düşüneceğimiz, neyi kaybetti isek onu bulmaktır. Bizim kaybettiğimiz vatan ve istiklâldir. Dinimizi kaybetmedik, dinimiz metindir, imanımız kavidir. (Alkışlar)

REİSİSANİ BEY — Efendim, Besim Beyin bir teklifi var. Besim Bey diyor ki : Yirmi dört saat bunu düşünelim diyorlar. (Umum sesler : Ne düşüneceğiz, düşünmeye mahal yoktur, hayır, hayır sadaları)

Besim Beyin teklifini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. (Eller kalkmaz) Reddedildi efendim. Şimdi bu yemini olduğu gibi kabul taraftarı olanlar ellerini kaldırsın. (Eller kalkar) Kabul edildi efendim.

Bundan sonraki celsede yeminlere başlarız.

Celsemizi tatil ediyorum. Müsaade buyurulursa yarın içtima etmeyelim. Birkaç gün müzakerat devam ettiği için İcra Vekilleri vazifelerine muntazaman bakamıyorlar. Yarın encümenlerde çalışsınlar.

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarı Sahip) — Müsaade buyurulur ise efendim, İcra Vekilleri de encümenlerde hazır bulunsunlar, onlar da encümenlerle beraber çalışsınlar.

REİSİSANİ BEY — Tabii efendim. Çünkü encümenlere çoktan beri devam edilmiyor ve birçok işler de yüz üstü kalmıştır.

Perşembe günü aynı saatte içtima etmek üzere celseyi tatil ediyorum.

(Saat beşte içtimaa nihayet verildi.)